

LA GUERRA DE LA INDEPENDÈNCIA I LA SEVA REPERCUSSIÓ AL VENDRELL

JAUME RUART I GÜIXENS

El Vendrell

L'any 1808 el poble espanyol es rebel·là contra els invasors francesos que ocupaven la totalitat del territori; aixecament massiu que fou la conseqüència del desgrat amb què eren vistes unes tropes estrangeres no desitjades, ensems que de la ineptitud dels governants espanyols de l'època. Una munió de dates històriques, d'accions bèl·liques de diferents magnituds i de famosos personatges civils i militars, foren el resultat de la més important gesta, que de forma espontània, fou portada a terme pel poble espanyol.

L'ocasió és propícia per a recordar l'alcalde de Móstoles i els guerrillers Juan Martín Díaz, Merino, Espoz i Mina, i Milans del Bosch; el 2 de maig i Daoíz i Velarde a Madrid; Álvarez de Castro davant de l'heroic poble de Girona i la catalana Agustina i el general Palafox davant del de Saragossa; les batalles de Bailén, de Somosierra i del Bruc, l'any 1808, d'Arapiles, el 1812, i de Vitòria i San Marcial, el 1813, com, així mateix, un llarg etcètera de noms i situacions que passaren a la Història, que no tenim

aquí intenció d'exposar pel motiu de ser de tothom prou coneguts.

Al Vendrell, i a diferència de la veïna vila de l'Arboç, que tan gloriosíssima pàgina escrigué en la Història de la Humanitat, no passà res d'extraordinari, o, en tot cas, no en tenim cap referència oral o escrita. Els autors locals que han tractat el tema -Jaume Ramon i Vidales, en la seva obra «Vendrell Històric», recull d'escrits històrics apareguts en la premsa local i posteriorment recopilats i editats l'any 1933-, i Lluís M. de Nin i Mañé- en un treball que porta per títol «Reseña històrica... de la Villa de Vendrell», que fou premiat en el certamen científic i literari vendrellenc que tingué lloc l'any 1887, i que s'edità en el mateix any del certamen al·ludit-, així ens ho deixaren entreveure.

Però, no obstant això, els fets que tingueren lloc al Vendrell durant l'època que és objecte del present estudi, i que són, parcialment, inèdits, són, així mateix, dignes de ser coneguts, i per tant, els anem a detallar a continuació.

Mirem, en primer terme, el que sobre la Guerra de la Independència i la seva incidència al Vendrell, ens diuen els dos autors vendrellencs esmentats, en les dues obres referenciades, i a continuació, els escrits que sobre dit tema figuren en el llibre d'acords municipals, el qual, com la resta de la documentació que també hi fa referència i que, així mateix, és objecte d'estudi, es troben a l'Arxiu Històric Municipal, el qual està, actualment, en procés de catalogació, i que, posteriorment, passarà a formar part de la xarxa d'arxius històrics comarcals, creada pel Govern de la Generalitat.

I per a finalitzar l'exposició del tema, el que sobre la repetida guerra figura escrit en el llibre de Baptismes i en el de Defuncions -ambdós pertanyents a l'Arxiu de la Parròquia-, i sortosament, els que més informació ens han proporcionat sobre el que ens proposarem investigar, així com una darrera referència a una altra obra històrico-literària que també tracta del mateix.

Comencem, doncs, pel que ens diu el notari, poeta i historiador vendrellenc Jaume Ramon i Vidales (1847-1900) en el seu llibre «Vendrell Històric», en la pàgina 86 i següents. (Dita obra, que fou editada per la impremta Ramon del Vendrell, es troba

a la Biblioteca Popular de la Vila, ensems que en diferents biblioteques privades).

«En el mes de febrer de 1808, entrà la primera divisió francesa en nostre Principat, manada per el general Duhesme, aposentant-se a Barcelona.

Amb data 23 del dit mes, oficiava el senyor Intendent espanyol a les Justícies dels pobles per on devien transitar les tropes franceses, donant instruccions sobre els articles que devien subministrarlos-hi, senyalant com a trànsit els següents pobles: Molins de Rei, Vilafranca, Vendrell, Torredembarra, Altafulla, Cambrils, Tortosa i Ulldecona» (—).

«Noticiosos els sometents de la contra-marxa de Chabran, i animats amb la derrota soferta pels francesos en el Bruc, intentaren fer el mateix en nostra vila amb la divisió del general Chabran; però sigui per manca de temps, puig a la arribada de Chabran en ella no s'hi havien reunit encara tots els sometents; sigui per que el terreny i posició enclotada de la vila no els era favorables; sigui finalment per manca d'organització i de un pla preconcebut; el cert és que'ls sometents no feren més que escopetejar-se amb la vanguardia francesa, per quin motiu Chabran se n'endugué prés a l'Ajuntament, (1) retirant-se els sometents a l'Arbós, quina posició es prestava millor al seu intent» (1). Constituïen dita corporació: Pau Soler, del carrer de Mar, batlle; Pere Joan Virgili i Marcé, Francesc Galofre, Joan Julivert, menor; Joan Socias, del Carreró, i Salvador Ramon, de la Bassa Miquela, regidors; Joan Soler, sastre, diputat, i Francisco Anton Vidal, pagés hisendat i Síndic Personer. (-----).

Perquè els nostres lectors puguin formar-se una idea de com els francesos s'apropriaven les victòries desfigurant els fets i contat-los de la manera que més el convenia, vegi's el que trametia a París amb data 12, el Cap d'Estat Major: «La vanguardia dels revoltosos fou trobada al Vendrell per el general Chabran, i fou degollada; marxà dit general immediatament contra el cos principal de les forces que tenien en Arbós, quina posició i poble els hi era ventajós, fins a defensar la seva entrada amb artilleria de ferro de gros calibre, etc. etc.» (-----).

«Poc temps després, la Junta de Govern de nostra vila i en nom d'ella don Pere Joan Virgili, batlle accidental, i els regidors don Francesc Galofre i don Joan Julivert, conferien poder al diputat don Joan Soler per a organitzar en nom de dita Junta, i prenent per base els 55 miquelets que havien correspost a nostra vila, i els dels pobles de Albinyana, Santa Oliva i Pobla de Montornés, una companyia, oferint la referida Junta fer efectives les places que faltessin per a el complement d'ella mitjansant que se li concedís la gràcia de poder nomenar el capità, tinent i alféres amb aprovació de l'Excm. senyor Capità General; mentre per altra part la mateixa Junta inseguint ordres emanades de la Suprema, instal·lada a Lleida, feia l'allistament en 30 de juny de tots els homes de 16 a 40 anys aptes per a la guerra, consistint en els següents: fadrins 183, casats 243, vidus 7, eclesiàstics 5: total 438.»

Pel que fa a la segona obra que fou objecte de consulta, es tracta d'un opuscle editat l'any 1887 per la impremta Sagrañes de Tarragona. El títol: «Reseña histórica, agrícola, comercial y sobre usos, costumbres y tradiciones de la Villa de Vendrell»; l'autor: Lluís Mª de Nin y Mañé.

Dit escriptor, que en el certamen científic i literari del Vendrell de 1887 obtingué el premi donat per l'Ajuntament, exercí la professió d'advocat i era llicenciat en dret administratiu.

Un dels escassíssims exemplars coneguts del llibre referenciat es troba a la Biblioteca Popular del Vendrell, del qual, tot seguit, i de les pàgines 24 i 25, en transcrivim el següent paràgraf:

«El heroismo de los españoles dejóse ver en todos los pueblos cuando el levantamiento general contra los franceses en 1808. Y los habitantes del Vendrell, amantes de la independencia de su patria, no solo abandonaban sus moradas ausentándose á los pueblos vecinos siempre que las tropas extranjeras tenían que atravesar las calles de esta villa, sino que su celo en defensa del país se extendía á más y muchas veces, armados de escopetas é instrumentos de labranza y emboscados con la astúcia de prácticos guerreros en sitios estratégicos, atacaban la retaguardia de los ejércitos al mando de los mejores mariscales del imperio francés, á quienes las más de las veces causaban pérdidas de la mayor consideración».

Fins aquí el que hi ha editat sobre la Guerra de la Independència -o «del Francès», com popularment se la coneix- i de la seva repercussió al Vendrell, de la que ens han donat compte dos autors locals del passat segle, amb l'avantatge que tingueren ambdós, en relació amb nosaltres, que, encara en la seva època, pogueren rebre informació de testimonis directes de la sagnant conflagració bèl·lica en què es veié compromès el nostre país.

Segueix, a continuació, el que sobre el mateix tema ens diu el llibre d'Acords Municipals, el qual volum correspon als anys 1782 al 1840; la pàgina és la 78. Transcripció de la totalitat de l'escrit de l'al·ludida pàgina:

«Dn Ant^o Roca Capitan delos Reales Extos Comendante dela Ala drecha delas fronteras de Tortosa, Tarragona y Villafranca en Igualada y Presidente de su Junta de Gobierno.

Haviendo la Junta Suprema de la Provincia residente en la ciudad de Lerida remitido un n^o de exemplares en dos puntos el prim^o trata delo que ha adoptado para las **Contribuciones** y Arbitrios p^a formar el grande fondo que se necessita para manutencion del Exto que va á levantarse en Cataluña, y p^a ocurrir á los demas gastos que ocasionen en las pntes circunstancias. Y el otro por lo tocante al ramo de la Adon de Justicia durante las actuaes circunstancias. Por tanto pasa el verdadero á entregar á las justicias de los pueblos notados á el margen un impreso a cada una de ellas p^a su observancia, y puntual cumplimiento.

La misma Suprema Junta con su oficio de 17 del actual, entre otras cosas dize á la de esta villa lo siguiente.

Ha resuelto el acuerdo que la villa de Igualada entienda en la formacion de Migueletes, pago de contribuciones y demas puntos concernientes á la defensa de la Patria como lo havia executado hasta ahora á excepcion de Villafranca y su vegario extremo que arreglara con independencia estos puntos, y segun las ordenes de esta Superioridad = Que la villa de Igualada se considere como un Gobierno Independiente con sus pueblos de su Partido, y los del Corregimto que tienen el oficio de en ella, y demas pueblos que despues se le agreguen segun las circunstancias, exceptuada por ahora la villa de Sn Sadurnino de Noya; todo lo

que pongo á noticia delos Pueblos notados á la margen p^a su intellig^a, y cumplimiento; Y el recibo de esta, y delos exemplares referidos firmarán las Justicias á continuacion. Igualada, y Julio 20 de 1808.

Antonio Roca»

Nota: La transcripció de l'anterior document ha estat molt difícil, degut a confondre's l'escriptura amb la de la pàgina anterior, que transparenta. Per tant, és possible que en l'al·ludida transcripció hi hagi una mínima mala interpretació en algunes de les paraules que hi són anotades, encara que, de donar-se aquest cas, creiem que no perjudicaria el correcte sentit de la totalitat de l'escrit, que és, suficientment, explícit. (Un descàrrec: la paraula que segueix a «el oficio de» no ens ha estat possible d'interpretar-la, puix es tracta d'una abreviatura, o, potser millor dit, d'un signe convencional que es devia usar a l'època, del que en desconeixem el sentit).

L'escrit que segueix al que ha estat motiu de transcripció del llibre dels acords municipals, correspon a l'any 1809 i al setè dia del mes de maig. Dels fets ocorreguts des del 20 de juliol de l'any anterior fins el 7 de maig de l'any esmentat, no n'hi ha la més mínima constància escrita.

Pel que fa a la resta de documentació del període que ocupà la guerra, el repetit llibre d'acords no ens parla de res més que de possessions de regidors, batlles, electors parroquials, etc., que no és la nostra intenció detallar per a no fer massa monòton l'escrit, ja que de la seva lectura no se'n desprèn cap fet d'ordre bèl·lic i sí, només, la normal marxa de qualsevol administració municipal.

Quant a la resta de documents que es troben a l'arxiu històric són dignes de destacar la bona quantitat de bans que ens parlen de les vicissituds de la guerra, tals com els que fan referència a la victòria de Bailén, al rebuig dels francesos a Girona o a Saragossa, etc., i d'altres que ens assabenten sobre la forma de contribuir econòmicament a les despeses de la llarga guerra. Així mateix, podem veure clarament en dits bans -procedents de diferents indrets de Catalunya, on hi havia l'estat major militar- de la pressió

que, de mica en mica, s'anava fent sobre Barcelona, naturalment, la més important plaça forta dominada pels francesos al nostre país.

Només d'un sol ban en fem l'excepció de transcriure'l íntegrament, ja que és l'únic que es refereix, precisament, a una circumstància de la nostra vila. Com la majoria de bans és imprès; en canvi, pel que fa referència al tema esmentat, els numerals són fets a mà. Segueix a continuació:

«La Muy Ilustre Junta de Observación y Defensa, del Corregimiento de Villafranca del Penadés y sus Partidos.

S.E. la Junta Superior del Principado con fecha 23. del corriente dice á esta Corregimental lo que sigue.

En vista de los oficios con que se halla esta Junta Superior del Excelentísimo Señor General en Gefe, y teniendo la misma en Consideracion la rapidez con que el Enemigo suele emprender sus marchas; para incomodarle y contenerle, con acuerdo del Comandante general de esta Canton, ordena, y manda a V.S. que por todo el dia 28. del corriente tenga V.S. á disposicion de Don Josef Manso en la linea del Llebregát mil hombres de Somaten armados: Que tenga otros mil quinientos mas prontos á salir para igual destino al primer aviso: Que dé V.S. las órdenes mas estrechas y terminantes á fin de que todo el mundo preste sus armas para que no falten las necesarias, haciendo para ello riguroso registro si fuese menester y castigando á los que las hubiesen ocultado; en la inteligencia de que esta Junta Superior dará providencia á fin de que no falten municiones, y en la de que faltando V.S. á tan importante servicio, a demás de las multas que se le sacaran, se le pedirá á V.S. cuenta rigurosa de su incumplimiento.

Lo que por acuerdo de dicha Junta Superior digo á V.S. para su conocimiento. = Dios guarde á V.S. muchos años. = Tarragona 23. de Abril de 1811 = Estevan Pagés Vocal Secretario. interino. = A la Junta Corregimental de Villafranca».

El document continua al revers, i aquí és on fa referència al Vendrell, especificant l'aportació de la vila, pel que fa a homes, en la batalla que es volia lliurar al marge del riu «Llebregát». Segueix:

LA MUY ILUSTRE JUNTA DE OBSERVACION Y DEFENSA, DEL CORREGIMIENTO DE VILAFRANCA DEL PENADES Y SUS PASTIDOS.

S. En la Junta Superior del Principado con fecha 23 del corriente dice á esta Corregimental lo que sigue:

En vista de los oficios con que se halla esta Junta Superior del Excelentísimo Señor General en Jefe, y teniendo la misma en Consideración la rapidez con que el Enemigo suele emprender sus marchas; para incomodarle y contenerle, con acuerdo del Comandante general de esta Canton, ordena, y manda á V. S. que por todo el día 28. del corriente tenga V. S. á disposición de Don Josef Masó en la línea del Llobregat mil hombres de Soldados armados. Que tenga otros mil quinientos mas prontos á salir para igual destino al primer aviso que de V. S. las ordenes mas estrechas y terminantes á fin de que todo el mundo preste sus armas para que no falten las necesarias, haciendo para ello riguroso registro si fuese menester y castigando á los que las hubiesen ocultado; en la inteligencia de que esta Junta Superior dará providencia á fin de que no falten municiones, y en la de que faltando V. S. á tan importante servicio, además de las multas que se le sacaran, se le pedirá á V. S. cuenta rigurosa de su incumplimiento.

Lo que por acuerdo de dicha Junta Superior digo á V. S. para su conocimiento. = Dios guardé á V. S. muchos años. = Tarragona 23. de Abril de 1811. = Estevan Pagés Vocal Secretario. interino. =
A la Junta Corregimental de Villafranca.

Anvers d'un document que fa referència a les forces militars que la Junta Superior del Principat pensava concentrar a la línia del riu Llobregat.

En su cumplimiento manda à Vd. que por todo el citado dia 28 del corriente sin falta, tenga en la línea del Llobregat à la disposicion de Don Josef Manso 45 Hombres solteros, y casados de la edad de 18 à 40 años, y que à mas de los dichos tenga prontos à salir para igual destino al primer aviso 68 todos armados como se previene en dicha orden: y respeto de que S. E. el Congreso Provincial previene que à los Somatenes mientras esten en servicio se les pague como à la Tropa, deberá Vd. ejecutarlo entregando al Capitan Caxero Don Domingo Galup los caudales necesarios para su manutencion à razon de dos reales vellon, por socorro, y uno por el Pan, diariamente; en la inteligencia que mediante recibo de dicho Galup le serán abonados à cuenta de la Capitacion y Catastro, y la de que no cumpliendo Vd. con la mayor exactitud todo lo prevenido en esta orden, será rigurosamente castigado.

Se advierte que el numero de hombres de Somaten que se señaló à algunos Pueblos con orden circular de 17 del corriente servirá para el grupo que con la presente se les señala.

Finalmente se previene à Vd. que no deberán ir al Somaten los Solteros que por el orden de los numeros del sorteo deban salir para el remplazo del Exército en virtud de la orden circular por la Comision Militar con fecha 23 del corriente.

Villafranca 24 de Abril de 1811.
Jose de Olzinelas. = Dr. Raymundo Mirés. = Dr. Isidro Torella y Roura.

Josef Mas Secretario.

Al Bayle y Ayuntamiento de

Vendrell.

Revers del document anterior en el que s'hi especifica el contingent d'homes del Vendrell que s'havien de movilitzar per a fer front als francesos a la línia del Llobregat.

«En su cumplimiento manda á Vd. que por todo el citado dia 28 del corriente sin falta tenga en la linea del Llobregát á la disposicion de Don Josef Manso 45 hombres solteros, y casados de la edad de 18 á 40 años; y que á mas de los dichos tenga prontos á salir para igual destino al primer aviso 68 todos armados como se previene en dicha órden: y respeto de que S.E. el Congreso Provincial previene que á los Somatenes mientras esten en servicio se les pague como á la Tropa, deberá Vd, executar lo entregando al Capitan Caxero Don Domingo Galup los caudales necesarios para su manutencion á razon de dos reales vellon, por socorro, y uno por el Pan diariamente; en la inteligencia que mediante recibo de dicho Galup le serán abonados á cuenta de la Capitacion y Catastro, y la de que no cumpliendo Vd. con la mayor exáctitud todo lo prevenido en esta órden, será rigurosamente castigado.

Se advierte que el numero de hombres de Somaten que se señaló á algunos Pueblos con órden circular de 17 del corriente servirá para el cupo que con la presente se les señala.

Finalmente se previene á Vd, que no deberán hir al Somaten los Solteros que por el órden de los numeros del sorteo deban salir para el reemplazo del Exercito en virtud de la órden circulada por la Comision Militar con fecha 23 del corriente.

Villafranca 24 de Abril de 1811.

José de Olzinellas. = Dr. Raymundo Mirét. = Dr. Isidro Torello y Rovira. Josef Mas Secretario. Al Bayle y Ayuntamiento del Vendrell».

Un altre document de l'arxiu històric, en aquest cas, anecdòtic, ensens que militar, també el transcrivim íntegrament. És el següent:

«Han marxat sens dar recibo dela Palla prengueren lo dia qe arribaren las tres partidas de Cavalleria qe son

Alcantara	84 a
Numancia	76 a
Dragons del Rey	45 a
Ordenansas del Obispo	4 a
Ordens del Genl Ibarrola	10 a

Havien promes darnos los recibos avuy, y no los han donat.
Vendrell 23 Agost 1810 -

Oliver (rubricat)

Dn Pio Agustin de Landa.»

Per a finalitzar amb els documents de l'arxiu històric, en segueix, a continuació, la transcripció íntegra d'un, que és l'inventari que es féu al final de l'any 1814 dels objectes que hi havia a la duana del port de Sant Salvador del Vendrell i que ens dóna compte de l'expoli del que fou víctima dit establiment per part dels francesos.

«Rl Aduana del Vendrell. Año de 1814.

Relacion de los enceres y Pertechos propios de la Rl Hacienda qe se hallan exists en esta Adminn, y delos qe faltan en la misma, y ron de ellos.

Enseres existentes	Rs von
Una romana sin pilon por haverlo robado por los Franceses de valor 320 rs von y actualmente por el demerito de una 3ª parte	213 rs
Un pilon y tres cuños de hierro para el Marchamo de valor de 60 rs con el demerito de una 4ª parte	45 rs
Id. qe faltan	
Una mesa valor	120 rs
Una arca pª custodia delos cauds	156 rs
Un martillo pª el marchamo	20 rs
Un armario pª custodia de los papeies	344 rs
Un pilón pª la romana	40 rs
Dos sillas	24 rs
Un tintero salvadera y regla	12 rs

Vendrell 31 Dize de 1814»

Segueix a continuació, el que ens diuen els llibres parroquials, els quals, com hem dit abans, són els que més informació

ens han proporcionat sobre l'època de la Guerra del Francès.

En primer lloc veiem el que figura escrit en el llibre de Baptismes, catalogat amb el número 6 d'aïtal temàtica, el qual comprèn el període que va dels anys 1797 al 1810. El foli en el que s'hi troba l'única referència és el 137 de l'esmentat volum.

«**Nota** = Que en lo pnt Any de 1809 se comensará á escriurer las partidas en lo Mes de Mars per motiu de haver estat ocupada la pnt Vila del Vendrell per lo Exercit Frances desde 22 Dbre de 1808, fins a principis de Mars de dit Any 1809, y haverse ausentat los habitants de ella, lo Parrocho, y demes sacerdots per temor de majors mals.»

Seguidament veurem la transcripció de diferents paràgrafs del Llibre de Defuncions, corresponent als anys 1808 al 1823, 5è volum de l'inventari temàtic. Els folis que hi fan referència són el 2 i d'altres no correlatius.

«En lo dia vint y dos Dbre de mil vuyt cents y vuit fou enterrada en lo fossar de la Igl^a Parral de la vila del Vendrell Bt de Barna lo cadaver de Raymunda Torres y Trillas mr q. fou de D. Anton Torras notari de Mataro, haven fet testament en poder del Dr Frco Mas y Navarro Notari de Barna, rebut los Sagraments en la vila del Arbos, y mort per lo camí del Vendrell fugint dels Fransos.»

1809

«Nota que en est anys se comensará de escriurer las Partidas en principi de Mars, per motiu de haver estat ocupada la Parr^a per lo Exercit Frances desde 22 Dbre de 1808 fit á dit temps, haventse ausentat los Parrochs (Parroco y sacerdots) per temor de majors mals; y havent mort dins dit districte alguns en la Vila y fora de ella ab mort violenta, y altres ab mort nal se individuarán seguidament del millor modo que ha pogut saberse.

En dit temps morí de mort violenta en la vila Joseph Vivas Pages del Carrer de Mar, y fou enterrat en lo Fossar.

Item morí de mort violenta Jph Puig

Item morí de mort violenta Joan Nin»

Pel que fa al primer òbit de mort violenta ressenyat -Josep Vivas del Carrer de Mar- podria ser molt possible que, degut a la precipitació en què el mossèn escrigué aquestes notes, (del millor mode que ha pogut saber-se) s'hagués equivocat de nom, ja que en llibre del Reial Cadastre de 1808, i entre els veïns del carrer de Mar, hi figura un tal Ramon Vivas, el nom del qual apareix amb una creu, ratllant-lo, i anotant-hi al costat «viuda Oller», i en una nota marginal «paga la casa Jaume Oller», en aquest cas, possible germà de la vídua Oller, i per tant, cunyat de Ramon Vivas, l'individu que, presumptement, morí, i qui sap, si a mans dels francesos. En el mateix carrer de Mar hi figuren altres Vivas, tals com: Salvador Vivas, que pagava per la possessió de terres i burro; un altre Salvador Vivas, aquest cadirer; una tal Maria Vivas, rica propietària que, a més de terres, tenia trull; i finalment, Pau Vivas. Encara que l'únic veí del carrer de Mar que sembla ser que devia morir l'any 1808 (durant l'ocupació francesa i de mort violenta?) fou l'esmentat Ramon Vivas, ja que el nom de Joseph Vivas no hi costat en lloc. Podria, així mateix, tractar-se d'un fill d'algun dels Vivas referenciats, motiu pel qual el seu nom no figurés com a titular en la llista del Reial Cadastre, però l'autor d'aquest escrit s'inclina, preferentment, per la hipòtesi exposada.

Quant a la resta de defuncions, mitjançant la violència, que es produïren durant l'hivern que els francesos romangueren a la nostra vila, no en tenim altra referència que la dels seus noms.

Així mateix, durant els anys 1809 al 1814 es produïren, lògicament, altres mort d'habitants del Vendrell i de les seves rodalies, com a conseqüència de la presència francesa a les nostres contrades, però no ens és possible donar una lluita exhaustiva de dites morts degut a la impossibilitat física de llegir, un per un, el motiu dels òbits de la totalitat de les persones que deixaren aquest món durant l'esmentat lapse de temps, sobretot, tenint en compte la caligrafia de l'època i l'alta taxa de mortalitat (els albat i persones pobres desconegudes). Creiem que d'intentar-ho seria fer un treball propi de xinesos.

No obstant això, intentarem donar compte d'algunes de les morts que figuren en llibre objecte d'estudi, i que han estat trobades, gairebé, per atzar, motivades per la causa anteriorment es-

mentada, així mateix, com de l'enterrament de soldats, els cadàvers dels quals aparegueren pels voltants del Vendrell.

De l'al·ludit llibre de Defuncions, i del foli 31, hi transcrivim els següents paràgrafs: «Als deu de janer de mil vuit cents y deu en la prnt Parr^a del Vendrell, y en una casa del carrer de les Cases Noves mori un Soldat, qe no se sap de quin Regimt, ni de aont era, ni com se anomenaba, fou enterrat lo dia segt en lo fosal dela mateixa Parr^a, amore Dei, de qe dono fe»

L'altra dada d'una mort de l'expressat foli fa referència a un altre soldat. Veiem, tot seguit, la transcripció: «Als vint y set de Janer de mil vuit cents y deu en la prnt Parr^a del Vendrell, y en la carretera qe va á Tarragona pasat lo torrent se encontrá un Soldat mort del Regimt de Suizos del Kayser, fou enterrat lo dia segt en lo fosal de la mateixa Parr^a amore Dei, de qe dono fe, Dr. Jph Bonet Economo.»

La mort d'un altre soldat figura en el foli 34. És la següent: «Als vint y tres de Mars de mil vuit cents y deu en la prnt Parr^a del Vendrell morí un Soldat del Regiment de Inf^a de Voluntaris de Castilla, qe no se sabe com se anomenaba, ni de aont era; fonch enterrat lo dia segt en lo fosal de la mateixa Parr^a de qe dono fe. Dor. Joseph Bonet Economo.»

La mort d'un civil figura en el foli 73 de l'esmentat llibre de Defuncions. La transcripció és la següent: «Als vint y tres de janer de mil vuit cents y dotze en la Parqa de St Salvador dela Pnt vila del Vendrell morí de mort alevosa (se creu dels enems) Jhp Coll pages de edat sinquanta anys marit de Rosa Andreu de esta Par^a. Sens Sgrs ni testamt al cadaver del qual fou enterrat lo dia seguent amore Dei. Joachim Orriols Pbe Econo»

I com a darrera referència a defuncions motivades per la guerra, en tenim una altra, en aquest cas, novament un soldat, però d'una de les divisions aliades. Aquest morí de mort natural. Foli 113. «Als trenta hu Agost de mil vuit cents y tretze en la Parqa de St Salvador de la vila del Vendrell Bt de Barna segons relació de Cabo y sargento del Regmt de caballeria Anglohispano nomenat **Usares** de la mort mori en dit dia Juan Branan Cabo de una de las Comps de dit Regimt, sens donar temps de rebre algun dels Sagrams si quasi de repente

nal de Olanda del poble nomenat Sitiacor de edat com vint y dos anys, esta vila del cadaver del qual, mediant formal declaracio ab juramt dels referits Sargento y Cabo de com havia viscut christia-nament, com a tai s'enterrá en lo sementiri de la pnt Parqa ab de quatre dit dia. Joachim Orriols Pbe econ»

L'any 1812 es presentà a la Parròquia lasol·licitud de rectificació de la data de la mort de l'esposa del notari de Mataró, darrera anotada en el Llibre de Defuncions abans de l'entrada dels francesos al Vendrell, degut que en el llibre d'òbits se l'havia inscrit incorrectament. La transcripció total del document és la que segueix a continuació:

«De parte del Muy Illre Sor Dn Pedro Josef Avellá y Navarro Pbro Canonigo de la Sta Iglesia de la Ciudad de Barna, Provisor Vic° Genl y Ofll y Gobernador de la Mitra, por el Illmo Sor Dn Pablo de Schar Obispo de la misma, del Concejo de su Magd se hace saber al Economo de la Parrª del Vendrell que por el abajo instante se presentó á su Sria el recurso, que con sus decretos puntualmte asi dicen = Recurso: Muy Illre Señor = Josef Aumatell con el mayor respeto a V.S. expone, que haviendo solicitado el Rdo Parroco del Vendrell una partida de obito de la qm Dna Raymunda muger que fué de Dn Antonio Torres (qual Señora murió pasando por dicha Parrª del Vendrell dirigiéndose á Tarra-gona á causa de la entrada del Exercito Frances y retirada del español acaesida en veinte y uno de Diciembre de mil ochocientos ocho) y hallandose que dicha partida está calendada en veinte, debiendo decir veinte y dos y no en veinte como lo probará Pedro Martir Virgili Labrador vecino del Vendrell, quien la enterró por la precipitacion de estar para entrar los Franceses en dicha Villa, por lo que á V.S. rendidamente suplica sea de su agrado mandar al Rdo Parroco del Vendrell corrija la partida paraque se puedan sacar las copias verdaderas y conformes que lo recibirá á particular favor de V.S. = Villanueva y Geltru once de mil ocho cientos doce = Josef Aumatell = Decreto: Villanueva doce de Diciembre de mil ochocientos doce: Justificando lo que expone se proveherá, y se dá comisión al Economo del Vendrell paraque reciba la justifi-cacion que se ministre = Avellá Vic° Gí Govor = Justificación: Vendrell dia catorce Desiembre mil ochocientos doce: Mediante

la comision que antesede y a tenor de lo que se previene, compareció llamado Pedro Juan Virgili labrador de la presente Villa, y preguntado sobre este particular respondió mediante juramento, que muy bien se acuerda qe en el dia veinte no fue enterrado el cadaver de la expresada difunta, y crehe que seria el veinte y dos del citado mes y año, quando el mismo fué uno de los que dieron sepultura al dicho cadaver, y por ser asi doy fee en la referida Parrª y Casa Rectoria = Joachin Orriols Pbro Economo = Decreto : Villanueva y Geltrú diez y ocho de Diciembre de mil ochocientos doce: El Economo del Vendrell en vista de la declaracion que el mismo ha recibido, corrija la partida de obito de Dª Raymunda Torres consorte de Dn Antonio Torres, expresando en ella que fué enterrada en la Iglª de dicha Parrª el dia veinte y dos que dice la partida, insertando este nuestro Decreto en el mismo Libro de Obitos, ô el mandato que se le dirija paraque conste el motivo de la emienda = Avellá = Cuyo decreto insiguendo se dice y manda al referido Economo del Vendrell el cumplimiento del mismo en todas sus partes: Expídese el pnte â instª de dicho Josef Aumatell: Dado en Villanueva y Geltru â los diez y nueve de Diciembre de mil ochocientos doce.

Esno

Josef Maria Odena» (rubricat)

I ja per acomiadar-nos del present treball encara ens resten per a exposar-hi dos importants esdeveniments que tingueren lloc al Vendrell; als temps finals de la guerra, el primer, i un cop finalitzada, el restant.

Ens referirem, en primer lloc, al llibre «Episodis de la Història de Catalunya», editadt per Edicions 62, de Barcelona. És obra de varis autors, tots molt importants. Veurem el que ens diu el professor Joan Mercader i Riba en la part corresponent a l'època que ens interessa. El capítol és «La Catalunya napoleònica» i on fa referència al Vendrell és a la pàgina 411, que segueix a continuació: «El mariscal Suchet entrà a Barcelona el 27 de juliol i ja volgué fer-se seu el suprem comandament de l'exèrcit francès del Principat, acumulant-se amb el que encara sostenia difícilment a València i a Aragó (es refereix a l'any 1813). El 29 de juliol l'esquadra britànica es presenta davant Tarragona, i el potent

exèrcit anglo-espanyol, de Lord Bentick aconseguí desembarcar-hi. Això empeny Suchet a retirar-se més amunt de l'esmentada plaça i a fixar Quarter general al Vendrell primer, a Vilafranca del Penedès ben aviat. Tarragona serà a la fi evacuada per Suchet, i les seves defenses militars destruïdes. La línia del Llobregat s'imposarà de moment.»

És aquesta una important faceta de la guerra del Francès poc coneguda i que creiem que seria necessari estudiar-la més profundament, degut que l'autor no ens especifica quant de temps va romandre la més important autoritat militar francesa i el seu seguici a la nostra Vila, ni quines disposicions es prengueren des del Vendrell, i ni, tant sols, en quina casa establí el seu quarter general. (La desapareguda casa del Delme?, el magnífic edifici que s'eleva sobre l'anomenada porta o portal del Pardo?, la casa de Francesc Galofre, un dels ciutadans principals?). És aquesta una pregunta que, pel moment, ha de quedar, forçosament, sense resposta.

Pel que fa a la segona, i darrera referència, hem de tornar a agafar el «Vendrell Històric» de Jaume Ramon. Dit autor ens detalla un altre important fet que s'esdevingué a casa nostra un cop finalitzada la guerra, almenys pel que respecta al Vendrell, però, en canvi no ens explica el fet que s'hi hagués hostatjat el famós mariscal Suchet, la qual cosa la considerem de major transcendència que la que anem a continuació a esmentar, gairebé, de caire anecdòtic. (La transcripció del llibre referenciat es fa del que diu en la pàgina 99):

«Per fi acabada la guerra, tornà Ferran VII del captiveri el dia 24 de març de 1814. El dia 31 sortí de Mataró i passant per davant de Barcelona, ocupada encara per els francesos i bloquejada per les tropes espanyoles, dinà a Molins de Rei, passà per Vilafranca, es deturà en l'Arbós, assolat per la crema de l'any 1808, de quin desastre no havia encara pogut refer-se dita vila, fent-li els arbosencs contemplar aquell eloqüent testimoni de llealtat i valor, i el propi dia 31 dormí en la nostra vila per a continuar a l'endemà de bon matí el seu viatge vers Tarragona i Lleida.

En nostra vila li serví d'hostatge la casa del pare i fill don Francesc i don Josep Galofre, sita en el carrer Nou número 1,

en la que és conegut per quarto del rei la habitació on dormí, i en memòria del qual els fou concedit un reial permís amb data 26 de maig de 1816, per a posar una cadena a la porta de llur casa en senyal -diu- de l'honra que tingueren hostatjant-se en ell S.M. el dia 31 de Març de 1814, al seu retorn de França.»

Encara ens restaria per a dir una altra dada històrica, la del valerós fet d'un tragner vendrellenc, Francesc Riera i Soldevila, el «lleona», que aconseguí passar un carruatge amb municions per enmig de les files franceses que tenia assetjada la ciutat de Saragossa, el que li valgué una recompensa d'ordre, purament, simbòlica, encara que tingué l'honor de poder gaudir de l'amistat del general Palafox, el seu «amo», com l'anomenava. Però aquesta és una altra història que no ens interessa detallar, i que, a més, ja ha estat recentment publicada.

Fins aquí el que ens ha estat possible esbrinar i recopilar del que fou la Guerra de la Independència, pel que afecta al Vendrell. Creiem que, potser, no és molt, car el nostre desig seria el de poder donar compte del que passà a casa nostra dia rera dia durant la molt repetida època, però, ni la documentació escrita ni la tradició oral ens parlen d'altres avatars de la mateixa. Només una excepció: hom diu que mentre els francesos foren els amos del Vendrell durant l'hivern de 1808-1809, s'entretingueren en fer punteria amb les seves armes, intentant de «fer diana» en l'àngel que corona el nostre campanar, deixant-lo mutilat, ja que els impactes de les bales li tallaren la cama que té doblegada, com també, una de les ales, (l'altra ala caigué, molt posteriorment, de manera fortuïta). Aquest fet no ens ha estat possible trobar-lo escrit en lloc, però, per la nostra part, el podem considerar ben probable.

I ara, anem ja a donar cloenda definitiva al nostre treball, pensant que d'altres estudiosos investigaran, així mateix, tan apassionant tema, com és el de la presència francesa al Vendrell i a les seves rodalies. Per la nostra part, creiem haver-hi aportat el nostre petit gra de sorra.

RECU LL DE NOMS POPULARS

HUMBERT SALVADÓ I CABRÉ

Vilafranca del Penedès

Aquest treball és un inventari de noms d'ocells de la zona que comprèn les conques de l'Anoia, Foix i Gaià.

S'han escollit aquests límits, perquè ha estat fins ara la zona estudiada pel grup d'Ornitologia del Museu del Vi de Vilafranca del Penedès.

Hem volgut recollir els noms d'ocells del saber popular. Principalment són caçadors i paranyistes els qui en saben més, ja que desgraciadament són els qui hi tenen més contacte. Molts d'aquests noms estan en període de desaparèixer, ja que ara han sortit llibres d'ocells amb els noms oficials, de forma que si sabem el més correcte oblidarem els altres.

Ahora també és interessant perquè aquests noms poden mostrar conductes o característiques interessants dels ocells.

Com sabem varien segons la zona en què estiguem. N'hi hau-

rà que es faran servir al llarg de la costa, altres en pobles concrets, altres a tot arreu, sense esbrinar els seus límits.

Hem vist que n'hi havia de diversos orígens:

- Alguns són variacions sobre el mateix nom, per exemple l'abellerol *Merops apiaster*; al Penedès tenim bellerola, abellerola i abellerol.
- Adaptacions de noms castellans, per exemple la grua *Melagris grus*, al Penedès tenim grulla; la cigonya *Ciconia ciconia*, al Penedès també tenim cigüenya
- Confusió d'ocells, que per semblança se'ls dóna el mateix nom, per exemple l'esparver *Accipiter nisus* i el xoriguer *Falco tinnunculus* a vegades al Penedès tots dos reben el nom d'esparver.
- Altres no varien ni aquí ni en tot el Principat, com el cucut *Cuculus canorus* el Rossinyol *Luscinia megarhyncha*, generalment pertanyents a ocells molt comuns.

Per altra banda també tenim ocells que no tenen nom, és a dir espècies difícils d'observar, rares, amagadisses o de pas.

En aquest inventari que hem fet a partir de la llista d'ocells classificats de l'arxiu de la Col·lecció Ornitològica del Museu de Vilafranca, fem esment dels noms d'ocells recollits fins ara.

L'ordenació i nomenclatura científica és l'adoptada pel «Pronuario de la Avifauna Española» BERNIS F. 1955 Ardeola 1. Els noms en català són els adoptats per la Secció Regional Catalana de la S.E.O.

Interpretació

- Primer hi ha el nom oficial en català, al costat el nom científic i a sota:
- Negreta, quan el nom està escrit en lletra negreta, vol dir que és general en tota la zona estudiada.
- Cursiva, quan el nom està escrit en lletra cursiva, vol dir que és el més usat en aquella zona.
- Normal, quan el nom està escrit en lletra normal, vol dir que a més del nom en general n'hi ha més de secundaris i menys

importants en aquella zona; quan el nom està escrit en lletra normal, i no n'hi ha cap més, vol dir que és l'únic, però que no el podem considerar general per manca de dades, ja que es tracta d'espècies difícils d'observar.

CABUSSET. *Podiceps ruficollis*

cabusset

BALDRIGA PUFÍ. *Puffinus puffinus*

baldriga (Creixell)

MASCARELL. *Sula bassana*

capbussaire i/o **cabussaire** (Creixell), hom creu que aquest nom és més encertat que el de mascarell, ja que la conducta normal en aquest ocell és volar sobre la superfície del mar i de sobte es llença en picat a pescar un peix.

CORB MARÍ. *Phalacrocorax sp.*

corb marí

cabussoners (Creixell), aquest ocell mentre neda, de cop s'enfonsa per a pescar algun peix.

BERNAT PESCAIRE. *Ardea cinerea*

bernat pescaire

garsa reial (Sant Pere de Ribes), del castellà «garza real».

AGRÓ ROIG. *Ardea purpurea*

gall faver (Cunit)

garsa imperial (Sant Pere de Ribes), del castellà «garza imperial»

bernat pescaire (Sant Sadurní d'Anoia, Vilafranca), per confusió amb l'espècie anterior.

MARTINET BLANC. *Egretta garzetta*

agret

MARTINET DE NIT. *Nycticorax nycticorax*

martinet

BITÓ. *Botaurus stellaris*

bitó

CIGONYA. *Ciconia ciconia*

cigonya

cigüenya, del castellà «cigüeña»

ÀLIC ROIG. *Phoenicopterus ruber*
flamenc

OCA. *Anser sp.*
oca

ÀNEC COLL-VERD. *Anas platyrhynchos*
coll-verd
coll-blau (Cubelles)

XARRASCLET. *Anas querquedula*
sarset d'estiu, ocell de pas a la primavera, a diferència del
xarxet que és hivernant

XARXET. *Anas crecca*
sarset
sardet i xarxet (Creixell)

ÀNEC XIULADOR. *Anas penelope*
ànec cap-roig
ànec xiulador

ÀNEC CULLEROT. *Anas clypeata*
ànec cullerot

FALCÓ VESPER. *Pernis apivorus*
aligot, per semblança amb el *Buteo buteo*, i a més al ser
de pas es veu poc temps.

MILÀ i MILÀ NEGRE. *Milvus milvus* i *Milvus migrans*
milà, vulgarment no es fa diferència entre les dues espècies,
a més s'observen en poca quantitat en l'època de pas.

ASTOR. *Accipiter gentilis*
astor

ESPARVER. *Accipiter nisus*
esparver

ALIGOT. *Buteo buteo*
aligot

ÀGUILA CUABARRADA. *Hieraetus fasciatus*
àguila o àliga
àguila petita (Sant Pere de Ribes)
àguila perdicera (Vilafranca), del castellà «àguila perdicera»

ÀGUILA DAURADA. *Aquila chrysaetus*

àguila o àliga

FALCÓ PELEGRÍ. *Falco peregrinus*

falcó

XORIGUER. *Falco tinnunculus*

esparver, nom molt estès, per confusió amb l'*Accipiter nisus*
xoriguer

PERDIU. *Alectoris rufa*

perdiu

GUATLLA. *Coturnix coturnix*

guatlla

gotlla (Vilafranca)

GRUA. *Melagris grus*

grulla, del castellà «grulla»

RASCLÓ. *Rallus aquaticus*

rascló

GUATLLA MARESA. *Crex crex*

guatlla malesa

guió (Vilafranca).

POLLA PINTADA. *Porzana porzana*

polla pintada (Cunit)

POLLA D'AIGUA. *Gallinula chloropus*

poll d'aigua

polla fotxera

FOTJA. *Fulica atra*

fotja

SISÓ. *Otis tetrax*

sisó

FREDELUGA. *Vanellus vanellus*

fredulega, (intercanvi de dues vocals)

cogullot (Igualada), té cresta com la cogullada *Galerida sp.*
però és molt més gros.

pebrè o pebret (Cunit, Cubelles)

DAURADA. *Pluvialis apricarius*

daurada

polít (Creixell)

CORRIOL GROS. *Charadrius hiaticula*

corriol gris

CORRIOL PETIT. *Charadrius dubius*

corriol

CORRIOL CAMANEGRE. *Charadrius alexandrinus*

corrlol

GAMBA ROJA. *Tringa totanus*

cama-roja

VALONA. *Tringa glareola*

xiulador

XIVITONA. *Tringa hypoleuca*

xivitona

BECADELL. *Gallinago gallinago*

segar

becassí o becassina. Santa Margarida i els Monjos.

BECADELL SORD. *Lymnocyrtus minimus*

becadell

BECADA. *Scolopax rusticola*

becada

CAMESLLARGUES. *Himantopus himantopus*

cama-roig

TORLIT. *Burhinus oedicnemus*

sirlot

xamarlic (Sitges i Cunit)

samarllí (Creixell)

GAVINA. GAVIÀ. *Larus sp.*

gavina

gaviota, del castellà «gaviota»

GAVIÀ ARGENTAT. *Larus argentatus*

gavina o gaviota

gavilà (Roda i Berà)

GAVINA. *Larus rudibundus*

gavina o gaviota

galiva (Creixell)

FUMARELL NEGRE. *Chlidonias niger*

fumarell

XATRAC. *Sterna sp.*

xatrac

GAVOT. *Alca torda*

gavot (Calafell)

FRARET. *Fratercula arctica*

macs (Creixell)

gavot (Calafell). Tant *Fratercula arctica* com *Alca torda*, són ocells semblants que pertanyen a la mateixa família, generalment difícils d'observar.

XIXELLA. *Columba oenas*

xixella

colom (s'empren els dos noms indiferentment)

surita, del castellà «paloma zurita»

TUDÓ. *Columba palumbus*

tudó

TÓRTORA. *Streptopelia turtur*

tórtola, del castellà «tórtola»

tórtora

CUCUT REIAL. *Clamator alandarius*

garsa groguera (Sant Pere de Ribes), hom el creu un nom molt encertat perquè normalment parasiten els nius de garsa, i els polls de cucut sen de color groguenc amb el llom fosc.

cucut xeixa (Sant Pere de Ribes), segurament fent referència al seu cant, i per diferenciar-lo del cucut *Cuculus canorus*.

CUCUT. *Cuculus canorus*

cucut

ÒLIBA. *Tyto alba*

òliba

XOT. *Otus scops*

xupa

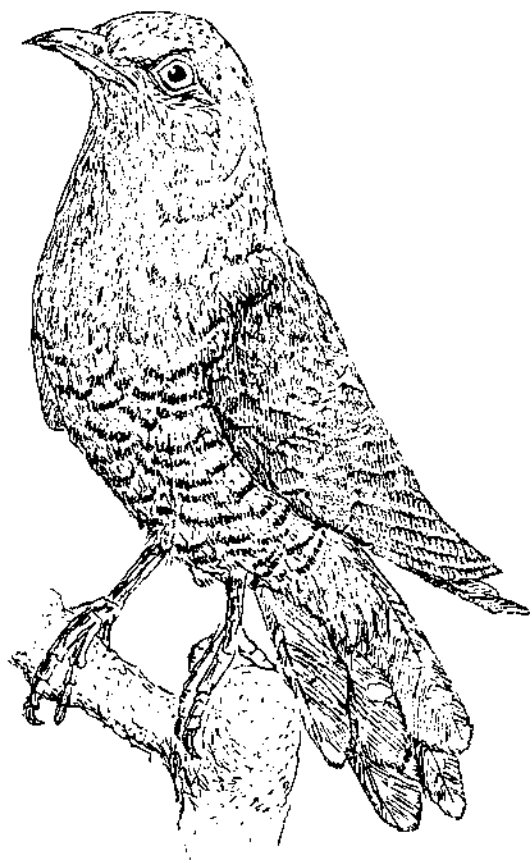
xot

tòtila (Vilafranca)

xupeta (Vilafranca), ve de *xupa*.

DUC. *Bubo bubo*

duc

W. S. 187

Cucut, *Cuculus canorus*.

dugo (El Pont d'Armentera)

MUSSOL. *Athene noctua*

mussol

GAMARÚS. *Strix aluco*

cabrota

cabra boja (Marmellar, Miralles)

cabra boc (Vilafranca)

El cant d'aquest ocell és una estranya cridòria d'on li vénen els noms.

MUSSOL BANYUT. *Asio otus*

duc petit

SIBOC I ENGANYAPASTORS. *Caprimulgus ruficollis* i *C. europaeus*

enganyapastors

correu (Vilafranca)

BALLESTER. *Apus melba*

falzia (Querol)

FALZIOT. *Apus apus*

falziot

falzia

BLAUET. *Alcedo atthis*

blauet

martí pescador

ABELLEROL. *Merops apiaster*

bellerola

abellerola

abellerol

criolles (Vilardida)

rioles (Sant Jaume Sesoliveres)

PUPUT. *Upupa epops*

puput

COLLTORT. *Jynx torquilla*

colltort

PICOT VERD. *Picus viridis*

pigot

TERREROLA. *Calandrella cinerea*.

ordier (Sant Pere de Ribes), s'anomena així perquè normalment fa els nius en sembrats d'ordi, que és el cereal més cultivat en aquest lloc.

xurriu (Rodonyà, Vila-rodona)

COGULLADA. *Galerida cristata*

coballada o cogullada

cucullada (Cubelles)

COGULLADA FOSCA. *Galerida melabarica*

coballada o cogullada de muntanya

COTOLIU. *Lullula arborea*

cotollu

titoliva (Creixell)

ALOSA. *Alauda arvensis*

losa, adaptat a una comoditat fonètica

alosa, menys corrent, (nom original)

ORENETA. *Hirundo rustica*

oreneta

ORENETA CUABLANCA. *Delichon urbica*

roquerol

roquerola

Ocell que antigament criava a les penyes i avui dia ho fa als pobles principalment.

PAPAMOSQUES GRIS. *muscipapa triata*

ronsardeta (Sant Esteve Sesrovires)

sit d'estiu (Sant Pere de Ribes, Vilafranca)

sit (Creixell)

BRUEL I REIETÓ. *Regulus ignicapillus* i *R. regulus*

reietó, sense fer cap diferència entre les dues espècies, que són molt semblants.

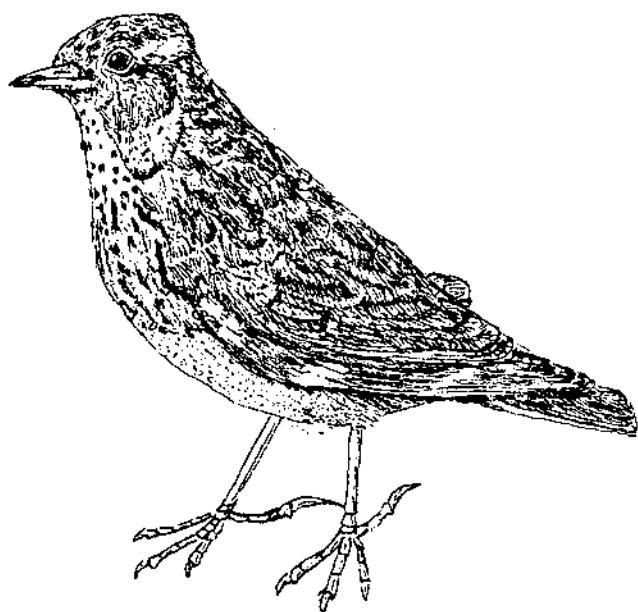
MOSQUITER GROC PETIT i altres MOSQUITERS. *Phylloscopus collybita* i *P. sp.*

puça (Vilafranca)

futa (Creixell)

bobareta (Sant Pere de Ribes, Cubelles)

Generalment són confosos tots els mosqueters però *P. collybita* és el més freqüent en temps de cacera.

Cotoliu *Lullula arborea*, generalment se l'anomena cotoliu, però a Creixell també li diuen titoliva.

TRIST. *Cisticola juncidis*.

petit rei (Cunit)

reiet i/o putes, al·ludint a la seva forma de vol mentre canta.

TALLAROL GROS. *Sylvia borin*.

figuetaire o figueter (Sant Pere de Ribes, Sitges), aquí sols és migrant i als finals d'agost i setembre se solen veure a les figueres per a menjar els seus fruits.

TALLAROL DE CASQUET. *Sylvia atricapilla*.

talaret o fallaret de casquet

capnegre (Vilafranca), el mascle té el capell negre.

cap d'oli (Vilafranca), la femella té el capell marró

TALLAROT EMMASCARAT. *Sylvia hortensis*.

ronsarda (Vilafranca)

ronsarda grossa (Sant Pere de Ribes)

tallareta capsigranyera (Sant Esteve Sesrovires), aquest últim nom molt encertat perquè sol construir el seu niu a un lloc molt pròxim a on el té una parella de capsigranys *Lanius senator*.

TALLAROL CAPNEGRE. *Sylvia melanocephala*.

talaret o tallaret de capnegre

tallareta capsigró (Sant Esteve Sesrovires)

capnegre (Cubelles, Creixell)

tallaret de país (Vilafranca)

TALLAROL DE GARRIGA. *Sylvia cantillans*

tallaret de garriga

TALLARETA CUALLARGA. *Sylvia undata*

talaret o tallaret

tallaret de mata (Olivella)

tallaret de muntanya (Vilafranca)

cascarina (Creixell)

Viú a les bosquines o sigui vegetació baixa, brolles, màquies..., a diferència dels altres tallarols *Sylvia sp.* esmentats, que estan en bardisses o bé en boscos.

BOSQUETA. *Hippolais poliglotta*

ronsarda xica o petita (Sant Pere de Ribes)

ROSSINYOL BASTARD. *Cettia cetti*

rossinyol bord, ja que és com un rossinyol (comú) *Luscinia*

megarhyncha de coloració, però el seu cant és curt i monòton.

ROSSINYOL. *Luscinia megarhyncha*
rossinyol

PIT-ROIG. *Erithacus rubecula*
barba-rogi
reietó (Sant Esteve Sesrovires)

COTXA CUA-ROJA. *Phoenicurus phoenicurus*
cotxa cua-roja (Sant Pere de Ribes)
cua-roig

COTXA FUMADA. *Phoenicurus ochrurus*
cotxa
cotxa fumada (Sant Pere de Ribes)
barbanegre (Cubelles)

BITXAC. *Saxicola torquata*
bitxac
cagamànecs (Cubelles), pel costum de posar-se sobre els mànecs de les aixades.

CÒLIT GRIS. *Oenanthe oenanthe*
còbit gris

CÒLIT. *Oenanthe hispanica*
còbit, és el còlit que trobem més freqüentment.

MERLA DE CUA BLANCA. *Oenanthe leucura*
Còbit roquer

MERLA ROQUERA. *Monticola saxatilis*
merla roquera

MERLA BLAVA. *Monticola solitarius*
passara

GRIVA. *Turdus viscivorus*
gríva

GRIVA Cerdana. *Turdus pilaris*
gríva cerdana

TORD. *Turdus philomelos*
tord

TORD ALA-ROIG. *Turdus iliacus*

tord

tord ala-roig, no tothom fa diferència entre el *T. philomelos* i el *T. iliacus*, ja que són força semblants.

MERLA DE PIT BLANC. *Turdus torquatus*

merla de pit blanc

MERLA. *Turdus merula*

merla

CARGOLET. *Troglodytes troglodytes*

ull de bou

MERLA D'AIGUA. *Cinclus cinclus*

merla d'aigua

PARDAL DE BARDISSA. *Prunella modularis*

pardal de bardissa, sit de bardissa i sit d'hivern (Sant Pere de Ribes)

TITELLA. *Anthus pratensis*

tita

titeta (Vilafranca)

piula (Sant Esteve Sesrovires)

sit (Creixell)

CUERETA BLANCA. *Motacilla alba*

pastorella blanca

pastorella (Creixell)

CUERETA TORRENTERA. *Motacilla cinerea*

pastorella groga

xurric de pas (Creixell) , cria als torrents, i a la costa hi és de pas, a l'interior els podem veure tot l'any.

pastorella de país (Vilafranca)

CUERETA GROGA. *Motacilla flava*

pastorella groga

xurric (Creixell), cria solament a la costa.

BOTXÍ. *Lanius excubitor*

botxí

garsa marina (Sant Esteve Sesrovires)

garsa groguera (Sant Pere de Ribes), cal remarcar que aquest nom també es dona per al *Clamantor glandarius* a Sant Pere de Ribes.

CAPSIGRANY. *Lanius senator*

capsigrany

RASPINELL. *Certhia brachydactyla*

rapa-soques, ocell petit que s'enfila per l'escorça dels arbres amb molta facilitat.

PELA-ROQUES. *Tichodroma muraria*

escurabecs (Vilafranca)

MALLERENGA BLAVA. *Parus caeruleus*

primavera blava

rabinat (Sant Pere de Ribes), l'anomenen així per la conducta més o menys agressiva que presenta a l'ésser atrapat per les teles.

MALLERENGA CARBONERA. *Parus major*

primavera de ratlla

MALLERENGA EMPLOMALLADA. *Parus cristatus*

primavera de cresta

TEIXIDOR. *Remiz pendulinus*

telxidor

MALLERENGA CUALLARGA. *Aegithalos caudatus*

primavera cuallarga

cuallarg (Olivella)

CRUIXIDELL. *Emberiza calandra*

cruixidell

GRATAPALLES. *Emberiza cirrus*

gratapalles, picapalles (Vilafranca)

sit-groc (Sant Esteve Sesrovires, Sant Pere de Ribes)

sitroc (Sant Pere de Ribes)

sitroc de collaret (Cubelles)

piula groga (Creixell)

SIT NEGRE. *Emberiza cia*

sit negre

sit blau

sitroc llis (Cubelles), en aquest cas és interessant, doncs, veure l'evolució de la llengua, sabem que sit ve d'un ocell que emet un so semblant al fonema sit, i a més té un traç groc cridaner, llavors se l'ha anomenat sit-groc *Emberiza cir-*

lus, per abús o mal ús ha passat a sitroc. En alguns llocs sitroc ha deixat de tenir el significat de sit-groc, per a ésser un nom genèric del grup dels sits, en científic *Emberiza*, llavors els dos sits esmentats sit-groc i sit-negre han esdevingut sitroc de collaret i sitroc llis respectivament.

piula fumada (Creixell)

DURBEC. *Coccothraustes coccothraustes*

durbec

becdur (Vilafranca)

VERDUM. *Carduelis chloris*

verdum

verderol (Creixell, Vilafranca)

CADERNERA. *Carduelis carduelis*

cadenera

LLUER. *Carduelis spinus*

lluer

PASSERELL. *Acanthis cannabina*

passerell

GAFARRÓ. *Serinus serinus*

gafarró

PINSÀ BORRONER. *Pyrrhula pyrrhula*

pinsà borroner

canonja (Vilafranca)

TRENCAPINYES. *Loxia curvirostra*

trencapinyes

PINSÀ. *Fringilla coelebs*

pinsà

PINSÀ MEC. *Fringilla montifringilla*

pinsà mec

PARDAL COMÚ. *Passer domesticus*

pardal

PARDAL XARREC. *Passer montanus*

pardal xarrec

pardal francès (Sitges, Cubelles), es captura als paranys a la tardor en les seves migracions. Hom creu que procedeixen de França.

pardalet (Sant Pere de Ribes)

PARDAL D'ALA BLANCA. *Montifringilla nivalis*.

pardal blanc (Vilafranca, Sant Pere de Ribes), és molt típic de llocs nevats, a l'estiu viu més amunt dels 2.000 m. S'havien vist en hiverns molt freds, però de l'última dècada no en tenim dades

PARDAL ROQUER. *Petronia petronia*

pardalenca (Sant Pere de Ribes)

tordana (Vilafranca)

pardal tordal (Creixell, Cubelles)

pardal roquer

ESTORNELL. *Sturnus vulgaris*

estornell

ORIOI. *Oriolus oriolus*

oriol

CORB. *Corvus corax*

corb

CORNELLA. *Corvus corone*

cornella

GRALLA. *Corvus momedula*

gralla

GARSA. *Pica pica*

garsa

GAIG. *Garrulus garrulus*

gaig

CONCLUSIONS

Fent una ullada a les dades veiem que podem generalitzar algunes qüestions.

Podem saber més o menys on estan situades les diverses espècies, i algunes en quina època de l'any es pot veure, per exemple:

El mosquiter gros *Sylvia borin* que li diem figuetaire, és un ocell migratori en el litoral, que ha agafat aquest nom perquè es veu en les figueres a l'època que maduren les figues. En les cueretes, per exemple la cuereta torrentera *Motacilla cinerea* a Creixell li diuen «xurric de pas», perquè allí només hi és de pas, en canvi a Vilafranca li diuen «pastorella de país» ja que cria a la vora.

Els ocells que tenen un nom general, es poden considerar comuns al Penedès, o bé inclosos en la cultura popular, en aquest segon cas l'àlic roig *Phoenicopterus ruber* que li diem flamenc, és ben conegut per a tots, encara que no se l'ha vist gaires vegades en aquesta zona.

Els ocells amb un sol nom, en el cas de ser subratllat, es tracta d'espècies més o menys localitzades, com el ballester, *Apus melba*, o escassos com el gavot, *Alca torda*, i si no està subratllat es tracta d'ocells poc freqüents i de pas en molts casos.

Si són espècies amb diversos noms però cap de general, hi podem trobar des d'espècies poc comunes com el fraret, *Fratercula arctica*, fins a ocells més abundants com el cucut reial *Clamator glandarius*, però en qualsevol cas d'aquests si tenen més de dos noms són espècies més o menys freqüents.

L'inventari queda obert i agraïm a qualsevol persona que poc o molt entesa en ocells ens porti altres noms per tal de poder-lo ampliar. I per acabar m'agradaria agrair al Sr. Pere Mestre i Ravents per la seva aportació de dades i ajuda en l'enfocament del tema, i a paranyistes i caçadors que han col·laborat en l'aportació de dades.

BIBLIOGRAFIA

PERE MESTRE I RAVENTÓS. Ocells del Penedès (Iª part)

JOAQUIM MALUQUER I SOSTRES. Els ocells de les terres catalanes

RECUILL DE NOMS POPULARS

HUMBERT SALVADÓ I CABRÉ

Vilafranca del Penedès

Aquest treball és un inventari de noms d'ocells de la zona que comprèn les conques de l'Anoia, Foix i Gaià.

S'han escollit aquests límits, perquè ha estat fins ara la zona estudiada pel grup d'Ornitologia del Museu del Vi de Vilafranca del Penedès.

Hem volgut recollir els noms d'ocells del saber popular. Principalment són caçadors i paranyistes els qui en saben més, ja que desgraciadament són els qui hi tenen més contacte. Molts d'aquests noms estan en període de desaparèixer, ja que ara han sortit llibres d'ocells amb els noms oficials, de forma que si sabem el més correcte oblidarem els altres.

Ahora també és interessant perquè aquests noms poden mostrar conductes o característiques interessants dels ocells.

Com sabem varien segons la zona en què estiguem. N'hi hau-

rà que es faran servir al llarg de la costa, altres en pobles concrets, altres a tot arreu, sense esbrinar els seus límits.

Hem vist que n'hi havia de diversos orígens:

- Alguns són variacions sobre el mateix nom, per exemple l'abellerol *Merops apiaster*; al Penedès tenim bellerola, abellerola i abellerol.
- Adaptacions de noms castellans, per exemple la grua *Melagris grus*, al Penedès tenim grulla; la cigonya *Ciconia ciconia*, al Penedès també tenim cigüenya
- Confusió d'ocells, que per semblança se'ls dona el mateix nom, per exemple l'esparver *Accipiter nisus* i el xoriguer *Falco tinnunculus* a vegades al Penedès tots dos reben el nom d'esparver.
- Altres no varien ni aquí ni en tot el Principat, com el cucut *Cuculus canorus* el Rossinyol *Luscinia megarhyncha*, generalment pertanyents a ocells molt comuns.

Per altra banda també tenim ocells que no tenen nom, és a dir espècies difícils d'observar, rares, amagadisses o de pas.

En aquest inventari que hem fet a partir de la llista d'ocells classificats de l'arxiu de la Col·lecció Ornitològica del Museu de Vilafranca, fem esment dels noms d'ocells recollits fins ara.

L'ordenació i nomenclatura científica és l'adoptada pel «Pronuario de la Avifauna Española» BERNIS F. 1955 Ardeola 1. Els noms en català són els adoptats per la Secció Regional Catalana de la S.E.O.

Interpretació

- Primer hi ha el nom oficial en català, al costat el nom científic i a sota:
- Negreta, quan el nom està escrit en lletra negreta, vol dir que és general en tota la zona estudiada.
- Cursiva, quan el nom està escrit en lletra cursiva, vol dir que és el més usat en aquella zona.
- Normal, quan el nom està escrit en lletra normal, vol dir que a més del nom en general n'hi ha més de secundaris i menys

importants en aquella zona; quan el nom està escrit en lletra normal, i no n'hi ha cap més, vol dir que és l'únic, però que no el podem considerar general per manca de dades, ja que es tracta d'espècies difícils d'observar.

CABUSSET. *Podiceps ruficollis*

cabusset

BALDRIGA PUFÍ. *Puffinus puffinus*

baldriga (Creixell)

MASCARELL. *Sula bassana*

capbussaire i/o **cabussaire** (Creixell), hom creu que aquest nom és més encertat que el de mascarell, ja que la conducta normal en aquest ocell és volar sobre la superfície del mar i de sobte es llença en picat a pescar un peix.

CORB MARÍ. *Phalacrocorax sp.*

corb mari

cabussoners (Creixell), aquest ocell mentre neda, de cop s'enfonsa per a pescar algun peix.

BERNAT PESCAIRE. *Ardea cinerea*

bernat pescaire

garsa reial (Sant Pere de Ribes), del castellà «garza real».

AGRÓ ROIG. *Ardea purpurea*

gall faver (Cunit)

garsa imperial (Sant Pere de Ribes), del castellà «garza imperial»

bernat pescaire (Sant Sadurní d'Anoia, Vilafranca), per confusió amb l'espècie anterior.

MARTINET BLANC. *Egretta garzetta*

agret

MARTINET DE NIT. *Nyctycorax nyctycorax*

martinet

BITÓ. *Botauruts stellaris*

bitó

CIGONYA. *Ciconia ciconia*

cigonya

cigüenya, del castellà «cigüeña»

ÀLIC ROIG. *Phoenicopterus ruber*
flamenc

OCA. *Anser sp.*
oca

ÀNEC COLL-VERD. *Anas platyrhynchos*
coll-verd
coll-blau (Cubelles)

XARRASCLET. *Anas querquedula*
sarset d'estiu, ocell de pas a la primavera, a diferència del
xarxet que és hivernant

XARXET. *Anas crecca*
sarset
sardet i xarxet (Creixell)

ÀNEC XIULADOR. *Anas penelope*
ànec cap-roig
ànec xiulador

ÀNEC CULLEROT. *Anas clypeata*
ànec cullerot

FALCÓ VESPER. *Pernis apivorus*
aligot, per semblança amb el *Buteo buteo*, i a més al ser
de pas es veu poc temps.

MILÀ I MILÀ NEGRE. *Milvus milvus* i *Milvus migrans*
millà, vulgarment no es fa diferència entre les dues espècies,
a més s'observen en poca quantitat en l'època de pas.

ASTOR. *Accipiter gentilis*
astor

ESPARVER. *Accipiter nisus*
esparver

ALIGOT. *Buteo buteo*
aligot

ÀGUILA CUABARRADA. *Hieraetus fasciatus*
àguila o àliga
àguila petita (Sant Pere de Ribes)
àguila perdicera (Vilafranca), del castellà «àguila perdicera»

ÀGUILA DAURADA. *Aquila chrysaetus*

àguila o àlga

FALCÓ PELEGRÍ. *Falco peregrinus*

falcó

XORIGUER. *Falco tinnunculus*

esparver, nom molt estès, per confusió amb l'*Accipiter nisus*
xoriguer

PERDIU. *Alectoris rufa*

perdiu

GUATLLA. *Coturnix coturnix*

guatlla

gotlla (Vilafranca)

GRUA. *Melagoris grus*

grulla, del castellà «grulla»

RASCLÓ. *Rallus aquaticus*

rascló

GUATLLA MARESA. *Crex crex*

guatlla malesa

guió (Vilafranca).

POLLA PINTADA. *Porzana porzana*

polla pintada (Cunit)

POLLA D'AIGUA. *Gallinula chloropus*

poll d'aigua

polla fotxera

FOTJA. *Fulica atra*

fotja

SISÓ. *Otis tetrax*

sisó

FREDELUGA. *Vanellus vanellus*

fredulega, (intercanvi de dues vocals)

cogullot (Igualada), té cresta com la cogullada *Galerida sp.*
però és molt més gros.

pebrè o pebret (Cunit, Cubelles)

DAURADA. *Pluvialis apricarius*

daurada

polit (Creixell)

CORRIOL GROS. *Charadrius hiaticula*

corriol gris

CORRIOL PETIT. *Charadrius dubius*

corriol

CORRIOL CAMANEGRE. *Charadrius alexandrinus*

corriol

GAMBA ROJA. *Tringa totanus*

cama-roja

VALONA. *Tringa glareola*

xiulador

XIVITONA. *Tringa hypoleuca*

xivitona

BECADELL. *Gallinago gallinago*

segar

becassí o becassina. Santa Margarida i els Monjos.

BECADELL SORD. *Lymnocyptes minimus*

becadell

BECADA. *Scolopax rusticola*

becada

CAMESLLARGUES. *Himantopus himantopus*

cama-roig

TORLIT. *Burhinus oedicemus*

siriot

xamarlic (Sitges i Cunit)

samarll (Creixell)

GAVINA. GAVIÀ. *Larus sp.*

gavina

gaviota, del castellà «gaviota»

GAVIÀ ARGENTAT. *Larus argentatus*

gavina o gaviota

gavilà (Roda i Berà)

GAVINA. *Larus rudibundus*

gavina o gaviota

galiva (Creixell)

FUMARELL NEGRE. *Chlidonias niger*

fumarell

XATRAC. *Sterna sp.*

xatrac

GAVOT. *Alca torda*

gavot (Calafell)

FRARET. *Fratercula arctica*

macs (Creixell)

gavot (Calafell). Tant *Fratercula arctica* com *Alca torda*, són ocells semblants que pertanyen a la mateixa família, generalment difícils d'observar.

XIXELLA. *Columba oenas*

xixella

colom (s'empren els dos noms indiferentment)

surita, del castellà «paloma zurita»

TUDÓ. *Columba palumbus*

tudó

TÓRTORA. *Streptopelia turtur*

tórtola, del castellà «tórtola»

tórtora

CUCUT REIAL. *Clamator alandarius*

garsa groguera (Sant Pere de Ribes), hom el creu un nom molt encertat perquè normalment parasiten els nius de garsa, i els polls de cucut sen de color groguenc amb el llom fosc.

cucut xeixa (Sant Pere de Ribes), segurament fent referència al seu cant, i per diferenciar-lo del cucut *Cuculus canorus*.

CUCUT. *Cuculus canorus*

cucut

ÒLIBA. *Tyto alba*

òliba

XOT. *Otus scops*

xupa

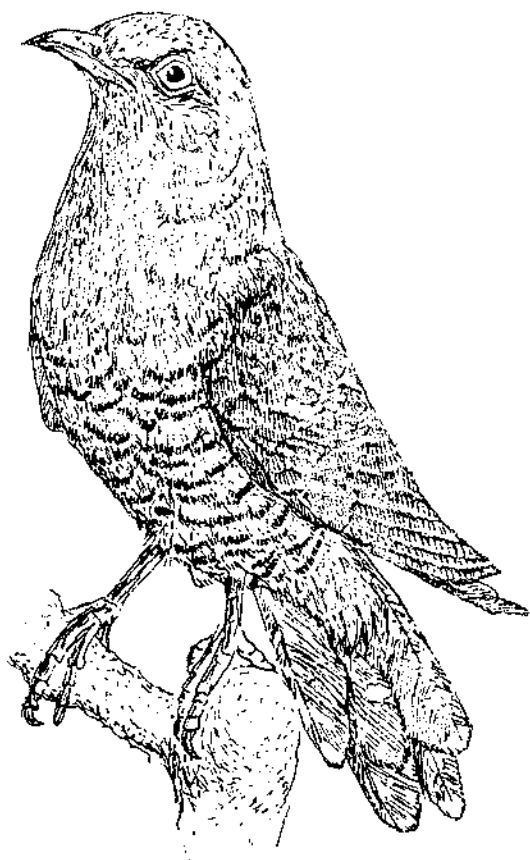
xot

tòtila (Vilafranca)

xupeta (Vilafranca), ve de *xupa*.

DUC. *Bubo bubo*

duc

Aug 1877

Cucut, *Cuculus canorus*.